

Normalització, integració, inclusió. Una situació de fet

Pere Rueda Quitllet i Alba Cortina Serra

Els principis

El Pla Director de l'Educació Especial de Catalunya contempla els següents principis: normalització, integració, inclusió, personalització, participació, sectorització, atenció interdisciplinària i optimització dels serveis.

Per motiu del mateix objecte de l'article, fem referència fonamentalment als principis de normalització, integració i inclusió.

Quant al principi de normalització, el Pla assenyala que «l'atenció educativa de l'alumnat amb discapacitat, tant com es pugui, ha de proporcionar els serveis educatius específics en els centres docents ordinaris». Es parla d'entorns educatius generals, d'escolaritat compartida, de participació en aules i centres ordinaris.

Pel que fa al principi d'integració, es diu que «tant com sigui possible, l'escolarització s'ha de donar en centres docents ordinaris, i en el cas que [els alumnes] rebien serveis educatius en emplaçaments no ordinaris, s'ha de preparar la participació d'aquest alumnat per als centres docents ordinaris». Es parla de mesures d'incorporació de l'alumnat cap a emplaçaments ordinaris, de revisió anual de la modalitat d'escolarització en centres d'educació especial per tal de promocionar-los a modalitats més ordinàries.

I, finalment, el principi d'inclusió consisteix a «tant com sigui possible, garantir la continuïtat educativa en

entorns educatius ordinaris». Per la qual cosa es parla de proveir els centres docents ordinaris de serveis educatius específics.

Com podem veure, els tres principis incideixen directament en el fet que l'escolarització dels alumnes amb discapacitat s'ha de donar en centres educatius ordinaris, encara que sempre s'hi inclou el «tant com sigui possible». I aquesta expressió fa que, malauradament, moltes vegades, com ho demostren les dades que exposarem en el proper apartat, es determini que la persona amb discapacitat intel·lectual no pot gaudir d'un emplaçament educatiu ordinari.

Dades d'evolució de l'Escola Jeroni de Moragas

A l'Escola Jeroni de Moragas (Bages), l'increment de la matrícula en els darrers 6 cursos ha estat el següent:

CURS	ALTES	BAIXES	NRE. ALUMNES
99-00			58
00-01	23	1	80
01-02	11	11	80
02-03	23	8	95
03-04	18	7	106
04-05	15	17	104
05-06	22	14	112

Com podem veure, així com en el curs 1999-2000 l'escola tenia 58 alumnes, el curs 2005-2006 acabarà amb 112 alumnes (7 de provinents d'una llar d'infants de nova creació). Això suposa un augment de 54 alumnes, xifra que s'acosta a un increment de gairebé el 100%.

Si tenim en compte l'evolució dels alumnes per cicles educatius i curs, ens trobem amb les següents dades:

CURS	INFANTIL	PRIMÀRIA	SECUNDÀRIA	TOTAL
99-00	4	35	19	58
00-01	9	16	55	80
01-02	4	15	61	80
02-03	3	20	72	95
03-04	6	28	72	106
04-05	5	26	73	104
05-06	10	27 + 5	70	112

L'augment més important en el nombre d'alumnes es dona en el cicle de secundària, molts d'ells provinents de les escoles ordinàries.

La integració en l'etapa de secundària ha d'afrontar dificultats de diferent naturalesa, i és cert que la inclusió a secundària mostra una complexitat diferent a la de les etapes educatives anteriors, i que no es pot resoldre, només, des dels principis abans esmentats, ja que, com podem veure, són de difícil acompliment.

Si perfilem una mica més, el 31 de desembre de 2005 l'Escola Jeroni de Moragas tenia ja un total de 107 alumnes amb la següent distribució:

CICLES	ALUMNES	PERCENTATGE
Infantil	10	9,3 %
Primària	27	25,2 %
Secundària	53	49,5 %
PGA / TVA	17	15,8%
TOTAL	107	

En aquestes dades observem que un 65% dels alumnes són de secundària-PGA-TVA, xifra que confirma el que abans hem expressat.

Segons les dades de la memòria del curs 2004-2005, com a trastorns afegits a la discapacitat intel·lectual tenim 12 alumnes que presenten epilèpsia, 12 alumnes diagnosticats de trastorns generalitzats del desenvolupament *versus* autisme, i uns altres 12 alumnes amb trastorns de la personalitat *versus* problemes de comportament.

Si agafem els nivells de suport de la memòria del curs 2004-2005, les dades que ens surten són les següents:

NIVELLS DE SUPORT	ALUMNES	PERCENTATGE
Generalitzat	7	6,7 %
Extens	33	31,7 %
Extens - Limitat	36	34,6 %
Limitat - Intermitent	28	26,9 %

Aquestes dades ens fan observar que entorn del 39% de les persones ateses a l'Escola Jeroni de Moragas necessiten un suport extens i generalitzat.

I si entréssim a valorar una mica més aquests nivells de suport, observariem que, en l'etapa infantil, la majoria d'alumnes requereixen un suport extens o generalitzat; i en canvi, a l'altre extrem, en l'etapa de secundària, els nivells d'intensitat de suport requerits serien, en general, limitats i intermitents.

Per justificar una mica més aquest apartat, hem de donar unes pinzellades sobre l'escolaritat compartida. Des de l'any 1998, el nostre centre ha dut a terme escolaritats compartides en les etapes d'infantil, primària i secundària amb 24 alumnes, dels quals només 2 han retornat a l'escola ordinària.

Amb l'experiència d'aquests anys valorem que l'escolaritat compartida és una manera d'ajustar itineraris educatius d'alumnes d'acord amb les seves necessitats educatives; entenem que, en el nostre cas, ha estat clau la implicació dels mestres d'ambdues escoles. I amb cadascuna de les que s'ha dut a terme un projecte d'escolaritat compartida, ens ha calgut centrar la intervenció educativa en l'alumne, i hem constatat que les intervencions de suport, adequació i aproximació al currículum ordinari han de pivotar entorn del seu currículum.

Hem tingut la sort que aquest objectiu de l'escolaritat compartida s'ha pogut desenvolupar amb coherència. Del que no estem tan satisfets és que, sovint, aquesta escolaritat compartida només ha estat un camí d'anada cap a l'excepcionalitat educativa i, poques vegades, de tornada a l'escola de tots.

A la pràctica, les xifres i dades que hem anat exposant al llarg d'aquest apartat ens fan relativitzar, a la comarca del Bages, els principis de normalització, integració i inclusió definits en el Pla Director de l'Educació Especial de Catalunya.

D'una banda, les persones més greument afectades (nivells de suport extens i generalitzat) ja no estan sent educades en els centres educatius ordinaris (principi de normalització); de l'altra, les altes d'alumnes que es donen a l'escola especial no són per accedir als centres educatius ordinaris. Això vol dir que el principi d'integració no es du a terme ni tan sols en la modalitat d'escolarització compartida. I, finalment, el principi d'inclusió

tampoc no es realitza, en el sentit que no es garanteix la continuïtat educativa en els entorns ordinaris, tal com mostren les xifres d'altres d'alumnes de secundària en l'Escola Jeroni de Moragas.

Propostes de futur

En els últims anys, la mitjana de baixes ha estat d'entre 10 i 14 alumnes, i la d'altres d'entre 15 i 20.

Una altra dada a tenir en compte, quant a l'evolució, és la xifra de nouvinguts a la ciutat de Manresa i a la comarca del Bages en general, amb migracions internes (creixement de l'àrea metropolitana cap al quart cinturó) i externes (altres països).

Atesos tots aquests fluxos, doncs, obtenim una progressió/increment de la necessitat de places escolars que plasmem en la gràfica següent:

CURS	ALTES	BAIXES	NRE. ALUMNES
99-00			58
00-01	23	1	80
01-02	11	11	80
02-03	23	8	95
03-04	18	7	106
04-05	15	17	104
05-06	22	14	112
06-07	15	13	114
07-08	10	12	112
08-09	38	13	137

El fort increment en el curs 2008-09 és degut al fet que, segurament, haurem d'atendre els alumnes procedents de la llar-residència per a nens i adolescents d'entre 3 i 18 anys. El seu perfil és d'alumnes amb nivell de suport extens o generalitzat en edat infantil i amb nivell de suport extens o limitat amb trastorns del comportament i/o malaltia mental afegits en edat adolescent. Moltes d'elles són persones ateses en els serveis de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA) arreu de la província de Barcelona

Què hem après en aquests darrers anys? Segons els experts, la resposta és contundent: els nens aprenen més i millor en contextos normalitzadors, en el seu entorn natural, vehiculant un sistema de suports adequat i personalitzat per a cada un.

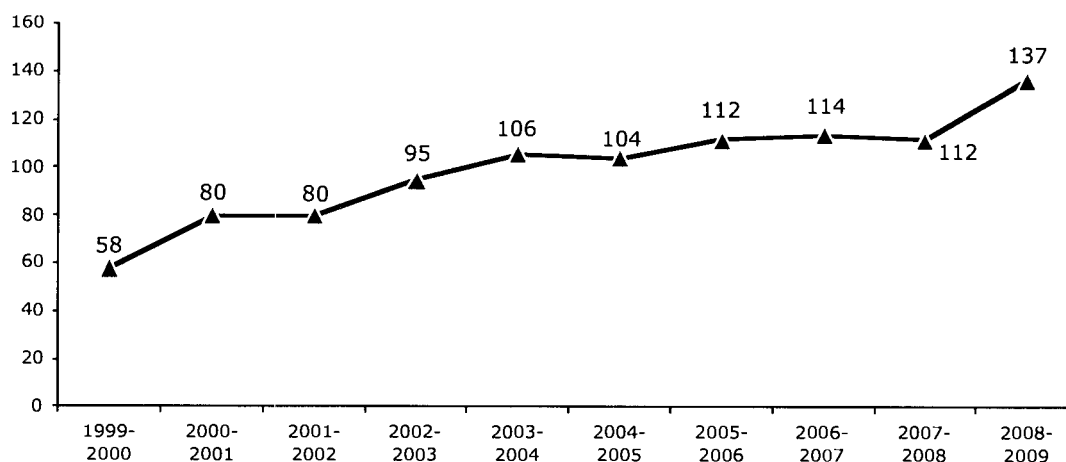
Però aquest aprenentatge és contradictori amb els fets que hem exposat, ja que a l'escola especial s'ha passat de donar suport a 58 alumnes a donar-ne a 112 en els darrers 5 cursos escolars (99-00 a 05-06).

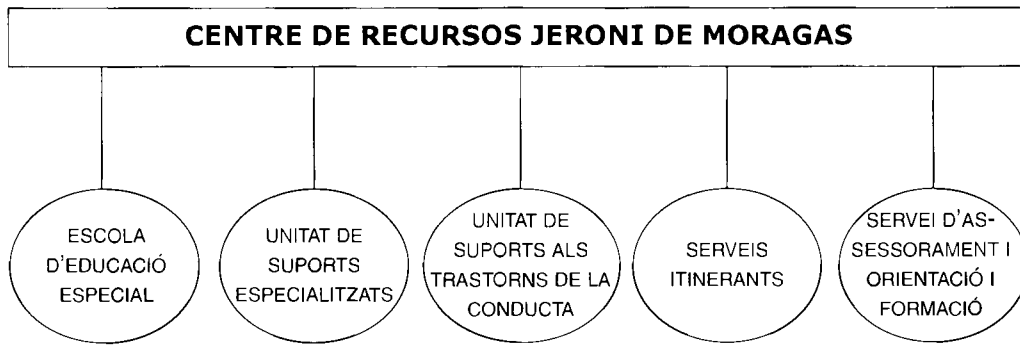
Veiem clar, doncs, que cal avançar cap a un model d'escola inclusiva que beneficia tant l'alumne amb una discapacitat com la resta d'infants, en la mesura que pensem que els proporciona un bagatge de respecte i de comprensió vers la diferència.

Quins són, doncs, els nous reptes que com a centre específic ens plantejem i com ens adequarem als nous escenaris pedagògics que emergeixen després de molts anys de pràctica docent?

En primer lloc pensem que haurem de canviar, d'adoptar noves funcions i plantejar-nos l'assoliment de noves fites que bàsicament suposaran, per als centres

Nombre d'alumnes

específics, l'especialització com a centres de recursos i serveis des d'on donar suport directe a alumnes i professionals. El futur està en la transformació de l'Escola Jeroni de Moragas en un centre de recursos d'atenció a la diversitat. En aquest sentit, fem una proposta de possible nou organigrama amb alguns objectius i possibles accions.

Escola d'educació especial

Objectiu

Atendre els alumnes amb necessitats educatives especials que, per les seves característiques personals i les necessitats educatives especials, greus i permanents, no poden ser atesos a l'escola ordinària i necessiten suports extensos i generalitzats amb serveis de fisioteràpia, logopèdia, psicopedagogia, i especialistes en educació especial, coordinats i estructurats en el marc d'un servei educatiu pluridisciplinari.

Contemplar en el marc de l'escola especial l'escolarització total o compartida.

Unitat de suports especialitzats

Objectiu

Participar en el desenvolupament de les unitats de suports especialitzats dels centres ordinaris amb la finalitat de facilitar suport pedagògic i didàctic al professorat dels centres educatius i de fomentar, d'aquesta manera, la inclusió dels alumnes amb necessitats educatives especials a l'escola.

Algunes de les accions serien: dissenyar i col·laborar en les adequacions curriculars dels alumnes de les escoles ordinàries; adaptar crèdits i unitats didàctiques per als alumnes de necessitats educatives especials de les escoles ordinàries; fer adaptacions dels llibres de text; fer suports metodològics.

Unitat de suport als trastorns de la conducta

Objectiu

Fomentar bones pràctiques en l'atenció dels alumnes que presenten conductes desafiadors, procurant que aquest fet no els faci passar a situacions no inclusives o més restrictives.

Algunes de les accions serien: formar o reciclar en la manera d'intervenir en problemes de comportament; donar suport als mestres de les escoles ordinàries; disposar d'un grup de treball amb expertesa en aquest camp.

Serveis itinerants

Objectiu

Facilitar recursos i mètodes de treball als professionals de l'escola ordinària, a la vegada que es podria donar un suport específic a determinats alumnes.

Algunes de les accions serien: atendre les necessitats de mobilitat i de rehabilitació, és a dir, les habilitats i necessitats motòriques i del llenguatge dels alumnes de les escoles ordinàries amb necessitats educatives especials de les escoles ordinàries; donar orientacions i pautes als mestres que atenen aquests alumnes; dur a terme en el centre sessions de rehabilitació als alumnes que presenten les esmentades necessitats, i fer una avaluació anual del seu desenvolupament.

Servei d'assessorament, orientació i formació

Objectiu

Assessorar i formar el professorat de l'escola ordinària

Algunes de les accions serien: identificar necessitats de formació i reciclatge del personal de l'Escola Jeroni de

Moragas respecte al suport que necessita tant el professorat com els alumnes de l'escola ordinària (estratègies per atendre la diversitat, aprenentatge cooperatiu, lecto-escritura, matemàtiques, conducta i els seus problemes, pràctica de la inserció laboral, eines d'avaluació funcional); identificar, conjuntament amb l'EAP, les necessitats de formació i reciclatge del personal de l'escola ordinària que atén alumnes amb necessitats educatives especials; programar la formació i el reciclatge al llarg de dos anys (o cursos) del personal de l'escola ordinària que atén alumnes amb necessitats educatives especials en aquells aspectes en els quals l'Escola Jeroni de Moragas pugui aportar coneixement; analitzar les estratègies útils per capacitar les escoles i tots els serveis educatius i de suport per respondre de manera efectiva a les necessitats dels alumnes; analitzar les funcions dels serveis educatius especials per tal de desenvolupar sistemes de coordinació i de suport integrats a les unitats de les escoles ordinàries; proposar estratègies educatives i organitzatives que siguin efectives; promoure el coneixement sobre l'escola efectiva/inclusiva i inscriure-ho de forma àmplia en els projectes educatius dels centres.

El fet que l'Escola Jeroni de Moragas es pugui convertir en *Unitat de suport a l'educació especial en el mateix centre d'educació especial i en el centre ordinari*, tant per als alumnes amb necessitats educatives especials com per a aquells en risc de patir-ne, suposa un salt endavant tant qualitatiu com quantitatiu.

L'Escola Jeroni Moragas, a més, tindrà especial cura de la inserció social i laboral de les persones amb disca-

pacitat intel·lectual. El currículum i els plans de transició al món laboral estan perfectament delimitats per mitjà d'un itinerari que comporta, a banda de la valoració i l'orientació professional, un coneixement de les necessitats de tasques i d'ocupació de les empreses de la comarca. L'aparellament entre les necessitats de les empreses i les capacitats i desigs dels alumnes amb necessitats educatives especials ha de ser una tasca compartida entre els professionals de la mateixa escola i els professionals del servei d'inserció laboral.

Referències bibliogràfiques

- AINSCOW, M. (1991). *Effective schools for all*. Londres: David Fulton Publishers.
- AINSCOW, M. (1995). *Necesidades especiales en el aula*. Madrid: UNESCO-Narcea.
- DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT (2003). *Pla Director de l'Educació Especial de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- STAINBACK, S.; STAINBACK, W. (1999). *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea.
- WANG, M.C. (1995). *Acción a la diversidad del alumnado*. Madrid: Narcea.

Pere Rueda Quitllet és responsable de planificació AMPANS.
Alba Cortina Serra és directora de l'Escola Jeroni de Moragas d'AMPANS.
